

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΛΑΓΓΕΣΗΣ: ΎΛΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΤΟΥ JOSEPH PRIESTLEY (Εκδόσεις Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 131)

Ο Γιάννης Πλάγγεσης με τη μελέτη του αυτή συνεχίζει, όπως ο ίδιος εισαγωγικά αναφέρει, μια ευρύτερη προσπάθεια που αποσκοπεί στη φιλοσοφική διερεύνηση, στα πλαίσια της ιστορίας της φιλοσοφίας, του προβλήματος του υλισμού.

Η σημερινή εργασία του Πλάγγεση αναφέρεται στις φιλοσοφικές ιδέες του Joseph Priestley.

Ο Joseph Priestley (1773-1804), κυρίως γνωστός ως χημικός, ήταν επίσης επιστημολόγος, φιλόσοφος και κοινωνικός παράγων. Οι κύριες έρευνες τον αφορούν στον τομέα της χημείας των αερίων. Το 1774 ανακάλυψε το οξυγόνο, ταυτόχρονα με το Σουηδό χημικό Sheele. Απομόνωσε χημικές ουσίες όπως το μονοξείδιο του άνθρακα, το διοξείδιο του θείου, κ.λπ. και παρασκεύασε για πρώτη φορά, το υδροχλώριο και την αμμωνία. Πρωτοπόρος χημικός, ήταν εντούτοις υπέρ της λανθασμένης θεωρίας του φλογιστού. Ο Priestley, αν και κληρικός, ήταν ιδιόμορφα υλιστής, αιτιοκράτης, πίστευε ότι το πνεύμα είναι ιδιότητα της ύλης και ερμήνευε τις ψυχικές και πνευματικές λειτουργίες με τους κανόνες του συνειρμού. Κληρικός ο ίδιος, υπερασπίστηκε το δικαίωμα της ανεξίτηρης κληρονομιάς. Ήταν ένθερμος οπαδός της γαλλικής επανάστασης και κατά της αγγλικής αποικιοκρατίας στη Β. Αμερική. Λόγω των ιδεών του καταδιώχτηκε και μετανάστευσε στις ΗΠΑ το 1772.

Το γεγονός ότι ο Joseph Priestley (1733-1804), όπως παρατηρεί ο Πλάγγεσης, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα ενσωμάτωσης διαφορετικών μορφών στοχασμού σε μία ενιαία αντίληψη για τον κόσμο, παράδειγμα συγχώνευσης και ενιαίας έκφρασης, στο θεωρητικό επίπεδο, των παραδοσιακών και νεότερων μορφών στοχασμού, της χριστιανικής μεταφυσικής και του νεότερου αθεϊστικού υλισμού, κάνει τη μελέτη και κριτική ανάλυση του έργου του, ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα.

Σκοπός του συγγραφέα δεν είναι η παρουσίαση συνολικά του φιλοσοφικού στοχασμού του Priestley, αλλά η διερεύνηση του υλισμού του, σε ό,τι αφορά στο πρόβλημα της σχέσης του είναι και της συνείδησης ή της ύλης και της σκέψης.

Με βάση την πραγματεία του Priestley «Disquisitions relating to Matter and Spirit» (1782), ο συγγραφέας παρουσιάζει, αφού παραθέσει το «Ιστορικό Πλαίσιο του Υλισμού του Priestley» (κεφ. II), τις «Πηγές του Υλισμού» του (κεφ. III), την «Θεωρία του Priestley για την Ενότητα της Συνεί-

δησης» (κεφ. V), «Το ζήτημα της Ύπαρξης και της Φύσης του Θεού στην Προβληματική του Priestley» (κεφ. VI), και την «Κριτική του Priestley στη Θεωρία της Αϋλίας και Αθανασίας της Ψυχής» (κεφ. VII).

Η παρουσίαση και η ανάλυση, παρ' ό,τι συνοπτική, είναι σαφής και διαφωτιστική. Η παράθεση κριτικής ανάλυσης και σχολίων άλλων μελετητών (Mason, Robertson...) βοηθά τον αναγνώστη να διαμορφώσει μια πληρέστερη αντίληψη. Ο συγγραφέας παραθέτει εκτενή βιβλιογραφία, όπου καταγράφονται τα κυριότερα έργα του Priestley (37), τα πιο σημαντικά από τα έργα άλλων συγγραφέων στα οποία αναφέρεται ή προϋποθέτει ο Priestley στις «Disquisitions», καθώς και έργα που καλύπτουν ορισμένες σύγχρονες αντιδράσεις στον υλισμό του Priestley. Τέλος, γενικότερης σημασίας έργα, τα οποία διαμόρφωσαν το θεωρητικό πλαίσιο των αναλύσεών του (103). Επίσης καταγράφονται όσες μελέτες ελήφθησαν υπόψη (164) για τη σύνταξη της εργασίας αυτής, μια επιλογή μελετών που αφορούν στη ζωή και το έργο του Priestley, καθώς και σειρά μελετών που θέτουν και συζητούν γενικότερα ζητήματα που σχετίζονται με το αντικείμενο και την προβληματική της εργασίας.

Βεβαίως, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να διερευνηθούν οι ηθικές και κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις του υλισμού του Priestley, καθώς και τα προβλήματα της ελευθερίας της βούλησης και της πολιτικής δημοκρατίας και ελευθερίας.

Τα παραπάνω ο Γιάννης Πλάγγεσης μας υπόσχεται να τα αναπτύξει σε προσεχή ευρύτερη μελέτη του σχετικά με το επιστημονικό, φιλοσοφικό και θεολογικό έργο του J. Priestley.

Αναμένουμε με ενδιαφέρον.

Γ. Π. Τριμπέρης